

Licht op ...

Racisme

Gezien het feit dat er terecht een golf over de wereld gaat tegen alles wat met ongelijke behandeling en racisme te maken heeft en tegen het geweld dat dit voortbrengt, is het zeker van belang om hierop nu vanuit theosofische visie te reageren. Of dit een verstandige daad is zal de tijd ons leren: het is een zeer emotioneel beladen onderwerp. Menselijke gevoelens spelen hierin een grote rol, en nuchter nadenken komt pas op een tweede plaats, als het überhaupt aan bod komt. Daarom is een juiste formulering van wat we willen zeggen erg belangrijk. Als er een filosofie is die in staat is om hier iets zinvol over te zeggen, dan is het de theosofische wel. Daarom de hieronder volgende korte beschouwing.

Racisme

Wat bedoelen we met racisme? Omdat iedereen daarvan wel een eigen definitie heeft, is het goed om een zo neutraal mogelijke bron te raadplegen: neutraal omdat het de algemeen gebruikte betekenis weergeeft in het Nederlandse taalgebied. De online Van Dale zegt:

racisme

- 1: *Opvatting dat mensen met een bepaalde huidskleur beter zouden zijn dan mensen met een andere kleur, gebruikt als rechtvaardiging om mensen met een andere kleur slecht te behandelen.*
- 2: *Discriminatie op grond van huidskleur; = rassendiscriminatie.*

Dit helpt ons wel iets, maar roept direct de vraag op: hoe definiëren we discriminatie? Dezelfde Van Dale geeft ons:

- 1: *Ongeoorloofd onderscheid dat gemaakt wordt op grond van bepaalde, met name aangeboren kenmerken zoals ras, geslacht, leeftijd, seksuele geaardheid: 'rassendiscriminatie'; 'positieve discriminatie' waarbij bepaalde achtergestelde groepen een voorkeursbehandeling krijgen.*

Het onderscheid is 'ongeoorloofd' omdat het verbod ervan in de wetten van de meeste beschaafde landen is opgenomen en daarin een primair uitgangspunt is, al zijn er nog steeds landen waar dit niet het geval is.

De Merriam-Webster geeft als definities van racisme:

- 1: *De overtuiging dat ras de primaire determinant is van menselijke eigenschappen en capaciteiten en dat raciale verschillen een inherente superioriteit van een bepaald ras veroorzaken.*
- 2a: *Een doctrine of politiek programma gebaseerd op de veronderstelling van racisme en ontworpen om de principes ervan uit te voeren.*
- 2b: *Een politiek of sociaal systeem dat gebaseerd is op racisme.*
- 3: *Raciale vooroordelen of discriminatie.*

Verbod op racisme en discriminatie

Het eerste artikel in de Nederlandse grondwet geeft heel duidelijk aan dat discriminatie niet is toegestaan:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Internationaal is er na een moeizaam proces van onderhandelen in 1948 door de VN de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) als besluit aangenomen. De UVRM vormt de basis voor mensenrechten-instrumenten van de VN en regionale organisaties als de Raad van Europa, de Organisatie van Amerikaanse Staten en de Afrikaanse Unie. De UVRM bestaat uit 30 artikelen. Hieronder alleen de eerste twee:

Artikel 1: Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 2: Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.

Uiteraard staan deze principes in de doeleinden van de in 1875 opgerichte Theosophical Society, maar ook van naderhand ontstane takken zoals de Theosophical Society Point Loma, die de doeleinden uitgebreider verwoordde:

De doeleinden van The Theosophical Society Point Loma (TSPL) zijn:

1. De verspreiding van kennis betreffende de wetten die in het Heelal bestaan.
2. De verspreiding van kennis betreffende de essentiële eenheid van al het bestaande — een eenheid die aan de gehele Natuur ten grondslag ligt.
3. De vorming van een actieve broederschap(*) onder de mensen.
4. De studie van de godsdiensten van vroeger en heden, van wetenschap en wijsbegeerte.
5. Het onderzoek naar de krachten, die de mens zijn ingeboren.

De uitgangspunten daarbij zijn:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Kort gezegd: het vormen van een actieve kern van broederschap, door het bestuderen en verspreiden van kennis over de geestelijke achtergrond van mens en kosmos, vrij van dogmatiek.

U ziet, de bovenstaande reeks van wetten en uitgangspunten gaat van specifiek landelijk naar wereldomvattend naar universeel.

(*) Een broederschap die boven geslachtsverschillen verheven is, omdat deze verwijst naar de innerlijke mens(elijke ziel), die geslachtsloos is. Zie het artikel hierover in een eerdere *Lucifer*: B. Voorham, 'Broederschap en zusterschap?'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 35, juni 2013, nummer 3, blz. 90-92.

Een algemene opmerking over wetten is, dat deze altijd te laat zijn, omdat de misdaad al herhaaldelijk gepleegd is voordat er wetten worden opgesteld. Dat kan soms vele jaren duren. De wetten lopen dus achter de feiten aan. Er is daarnaast veel juist ethisch en moreel gedrag dat niet in enige wet is beschreven, en dat we vanzelfsprekend vinden. Daartegenover staat veel immoreel en onethisch gedrag, dat tegen het algemeen belang in gaat en daarom verwerpelijk is, maar dat nog niet in wetten is opgenomen. Daarnaast gaan wetten vaak over wat we niet willen, bijvoorbeeld geen discriminatie of onderscheid. De hierboven genoemde doeleinden en uitgangspunten zijn daarentegen eerder positief geformuleerd en minder van tijd afhankelijk.

Historische verantwoordelijkheid

De geschiedenis heeft ons geleerd dat er in het verleden vele verwerpelijke dingen zijn gebeurd, waarbij discriminatie op grond van raskenmerken of andere groepskenmerken tot vreselijke menselijke drama's heeft geleid.

Wat hebben wij met de geschiedenis te maken? Deze vraag is van groot belang, omdat ons een historische verantwoordelijkheid wordt opgelegd. De discussie hierover heeft vervolgens geleid tot een moderne beeldenstorm, bedoeld om alle herinneringen aan het oude zeer uit de openbare samenleving te halen. Opmerkelijk is dat de huidige astrologische constellaties van de buitenplaneten zich ongeveer 500 jaar terug ook voordeden, toen we de bekende beeldenstorm hadden van de reformatieperiode.

Vanuit theosofisch perspectief gezien is onze relatie met de historie toch iets genuanceerder. Vanuit reïncarnatie gedacht, hebben we zeker een verbinding met het verleden. Laten we kijken hoe dat zit. Volgens de Theosofie is er tussen twee reïncarnaties een interval van een aantal jaren. Dat aantal jaren wordt bepaald door onze mentale instelling en door de scala van attracties die we vanuit ons karakter hebben opgebouwd met heersende culturen. Deze attracties hebben we gedurende onze voorgaande levens opgebouwd, en hebben we in dit leven versterkt of verzwakt. Onze attracties bepalen de duur van het interval tussen twee incarnaties in.

Hoeveel jaren is dat? In onze literatuur vinden we daarover een paar *algemene, indicatieve* richtlijnen. H.P. Blavatsky noemt een termijn van 1000 à 1500 jaar als gemiddelde voor de gehele wereldbevolking in haar tijd. G de Purucker zegt: 100 maal de leeftijd die je in je laatste incarnatie bereikte. Dit kan dus oplopen tot 80 maal 100, dus 8000 jaar. Bedenk dat we nadrukkelijk spreken over algemene regels. Uiteindelijk bepalen we de duur ervan zelf, door de individuele affiniteiten die we hebben opgebouwd. Daarom reïncarneren we ook in clusters: samen met anderen met vergelijkbare affiniteiten.

Er zijn allerlei mogelijke redenen waardoor de indicatie '100 maal de leeftijd' niet opgaat. Het is geen lineair systeem: hoe korter het leven was, des te minder spirituele ontwikkeling er kon plaatsvinden en des te minder '100 maal de leeftijd' opgaat. De opgebouwde spiritualiteit is maatgevend en deze opbouw begint pas na het actief worden van zelfbewustzijn. Maar ook het motief speelt een belangrijke rol. Spiritualiteit gecombineerd met de wil om mensen te helpen kan leiden tot een verkorting van de periode tussen twee levens.

Waarom geven we deze informatie? Omdat deze laat zien dat we niet *per se* in het verleden betrokken zijn geweest bij bijvoorbeeld slavenhandel of kolonialisme. Het heeft geen zin om een schuldgevoel op te bouwen. Het is beter ons af te vragen: wat is onze betrokkenheid *nu* bij uitbuiting?

Zijn we erbij betrokken omdat we worden aangetrokken tot de moderne, meer verfijnde vormen van uitbuiting? Laten we hopen dat we juist worden aangetrokken tot de meer edeler tradities die in de loop der jaren zijn opgebouwd, zoals het staan voor de vrijheid van het geweten (zie het Plakkaat van Verlatinghe, 1581) en de gedachte van vrijheid, gelijkheid en broederschap, die populair is geworden sinds de Franse revolutie. Zijn we werkelijk dat land van vrijheid en gastvrijheid, dat een toevluchtsoord is voor de velen die vrijheid en veiligheid zoeken?

Bewust of onbewust racisme?

Ondanks de vele wetgeving die discriminatie en racisme verbiedt – de slavernij is in Nederlandse koloniën afgeschaft in 1863 en feitelijk pas in 1873 (en wereldwijd pas in 1926) – zijn er heden ten dage nog naar

schatting meer dan 40 miljoen mensen die als slaaf moeten leven. We zien het in vele vormen, het is nog steeds actueel: gedwongen werken voor een uiterst laag uurloon, kinderarbeid, dwangarbeid voor gevangenen, zijn hiervan enkele voorbeelden.

Over bewust racisme kunnen we kort zijn: daar hebben we geen goed woord voor over.

Maar veel belangrijker is dat we voorzichtig moeten zijn met ons eigen gedrag. Het is mogelijk dat we ons onbedoeld van termen bedienen die gevoelens en ideeën van discriminatie en racisme bij de ander oproepen. De termen waardoor anderen zich benadeeld voelen, zijn ook door de jaren heen aan verandering onderhevig. Het is moeilijk om daar alert op te zijn, want we kennen niet ieders achtergronden, denkwijze en gevoeligheden. Zouden we leven zoals Lao-tse in zijn *Tao Teh King* in paradox 38 zegt, dan leven we zodanig dat we een levende uitdrukking van goedheid zijn. Dit vereist een kleine toelichting: dit betekent niet dat we iedereen zijn gang laten gaan en zijn zin geven, maar dat we door onze houding het beste bij die ander naar buiten helpen brengen. Dat we elkaar altijd stimuleren het beste wat in ons zit te ontwikkelen.

De Theosofie laat zien dat aan alle gemanifesteerd bestaan – dus door alle natuurrijken heen – eenzelfde essentiële bron of universele basis ten grondslag ligt. Deze universele visie vinden we in de grondstellingen van *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky. We kunnen deze visie toetsen aan onze eigen hoogste morele inzichten en toepassen in de praktijk van het leven. Het biedt de meest universele gedachten over gelijkheid en eenheid die we maar kunnen bedenken.

In de theosofische basisliteratuur wordt veel gesproken over de verschillende fasen van ontwikkeling waarin een wezen, een bewustzijn zich kan bevinden. Tegelijk – en dit is geen tegenstelling – gaan we uit van een *essentiële gelijkwaardigheid*. Dit is een zeer principiële en fundamentele gedachte, die in de gehele theosofische literatuur terug te vinden is. De Theosofie gaat uit van universele gelijkwaardigheid, omdat we allen in essentie dezelfde oorsprong en dezelfde mogelijkheden hebben. Dit fundamentele beginsel ligt ten grondslag aan alle gemanifesteerd zijn.

Verschillen maken zonder racisme of discriminatie

Discriminatie heeft een negatieve betekenis; toch maken we voortdurend *onderscheid* — ook al discrimineren we niet. We zien overal verschillen. We kunnen stellen dat er geen twee mensen, geen twee wezens gelijk zijn. Let wel: we spreken over een *bewustzijn*; of dat zich uitdrukt in een lichaam met een witte, bruine of zwarte huid is daarbij niet van enig belang.

Hoe gaan we dan met elkaar om? We maken dagelijks veelvuldig gebruik van die verschillen. We spreken van een noodzakelijke diversiteit om een gemeenschap of samenleving goed te laten functioneren. Maar is het terecht om daar ook verschillende *waarden* aan toe te kennen? We hebben meer problemen als de vuilophaaldienst staakt dan als de burgemeester staakt. Het dragen van een grotere verantwoordelijkheid is een vanzelfsprekendheid als men meer kwaliteiten heeft: men zou trots moeten zijn deze te mogen dragen.

Een voorbeeld van het dragen van een grotere verantwoordelijkheid is de problematiek rond institutionele discriminatie en racisme. Het vereist van alle leidinggevende wetshandhavers – boa's, justitiële medewerkers en alle anderen die op dit vlak werkzaam zijn – een uiterst bovenpersoonlijke visie en houding. Het is niet voor niets dat Plato in zijn dialoog *De Staat* een speciale groep noodzakelijk acht: mensen die hij 'de wachters' noemt en die zich onderscheiden in hun gedrag en levenshouding. Deze wachters moeten aan zeer zware voorwaarden voldoen. Ze hebben een levensstijl en houding die uitsluitend erop gericht is de samenleving te dienen en te beschermen. Zij zijn volledig in dienst van het algemeen belang van die samenleving. Ze hebben geen enkel eigen bezit, enzovoort, om zo bovenpersoonlijk mogelijk het geheel te kunnen dienen. Het zal wellicht duidelijk zijn dat dit werkelijk een mentale en ethische elite is, gevormd door mensen waarvan we er nooit genoeg kunnen hebben.

Herman C. Vermeulen